

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
Система доходів і видатків бюджету, їх оптимізація

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Студента Мірошніченка Дмитра Ігоровича
групи Ф-91а

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ Дмитро МІРОШНИЧЕНКО

Керівник: _____ Ольга ДЕЙНЕКА

Суми – 2023 рік

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1. Державний бюджет: сутність, значення та структура.....	9
2. Доходи бюджету та джерела їх формування.....	14
3. Класифікація видатків бюджету та порядок їх планування.....	20
4. Аналіз формування доходної частини державного бюджету України.....	25
5. Аналіз складу і структури видатків державного бюджету України.....	34
6. Проблеми формування Державного бюджету та шляхи вирішення в умовах воєнного конфлікту.....	44
Висновки.....	51
Список використаних джерел.....	52

ВСТУП

У сучасних умовах економічного розвитку фінансова стійкість та ефективне управління системою доходів і видатків Державного бюджету є одними з найважливіших завдань для забезпечення сталого розвитку країни. Державний бюджет відіграє ключову роль у фінансовому забезпеченні різних сфер життєдіяльності, таких як соціальна підтримка, освіта, охорона здоров'я, інфраструктура, оборона та безпека.

Дослідження проблем формування доходів та видатків Державного бюджету України викликає значний інтерес, оскільки бюджет є важливим індикатором економічного розвитку країни. Він впливає на економічну та соціальну стабільність та життєвий рівень населення. Через державний бюджет здійснюється реалізація внутрішньої та зовнішньої політики, регулювання економіки та фінансування соціальної політики з урахуванням довгострокових інтересів країни.

Становлення, розвитку та проблем бюджетної системи висвітлювали у наукових роботах вчені-фінансисти О. Д. Василик, В. Г. Дем'янишин, О. П., Кириленко, Л. В. Лисяк, З. М. Лободіна, І. О. Лютий, І. Я. Чугунов, В. М. Федосов, С. І. Юрій та інші.

Однак у сучасних умовах, коли країна зазнає воєнного конфлікту, фінансова система та система доходів і видатків державного бюджету зазнають значних викликів та перетворень. Воєнний конфлікт накладає додаткове фінансове навантаження на державу вимагаючи збільшення видатків на оборону та безпеку, а також реорганізації фінансових ресурсів для підтримки найважливіших потреб.

Об'єктом дослідження є процес виконання доходної та видаткової частини Державного бюджету України.

Предметом дослідження є фінансові відносини у процесі формування та виконання доходної і видаткової частини Державного бюджету України.

Метою даної дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів формування доходів і видатків державного бюджету та їх оптимізація. Дослідження спрямоване на визначення проблемних аспектів, що впливають на фінансову стійкість держави в умовах воєнного конфлікту.

Основні завдання дипломної роботи:

- вивчити сутність і роль державного бюджету;
- розглянути склад доходів бюджету та основні джерела їх формування;
- дослідити класифікацію видатків бюджету та особливості їх планування;
- провести аналіз формування доходів та видатків державного бюджету України;
- розглянути проблеми формування бюджету в умовах війни та обґрунтувати шляхи їх вирішення.

Результати даного дослідження сприятимуть удосконаленню фінансового управління в умовах воєнного конфлікту, забезпеченню сталості фінансової системи та досягненню ефективного використання ресурсів державного бюджету для задоволення потреб нації та забезпечення національної безпеки.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи використана нормативна база з питань формування Державного бюджету, а також наукові публікації та статистичні дані, що присвячені даній проблематиці.

1. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА СТРУКТУРА

У фінансовій системі держави важливу роль відіграє державний бюджет, який можна охарактеризувати як фінансовий план, що визначає планові доходи та видатки держави на певний період. Цей інструмент є основою фінансової політики, яка спрямована на забезпечення функцій держави та задоволення потреб суспільства.

Зі старофранцузького, слово "бюджет" походить від "bouge(tte)", що означає "шкіряний мішок" або "торбинку". Після перенесення цього слова в Англію норманськими завойовниками, воно стало "budget". У XVI-XVIII століттях, коли палата общин у Англії затверджувала субсидії королю, канцлер казначейства відкривав портфель, в якому знаходився документ із законопроектом. Цей процес отримав назву "відкриття бюджету", і згодом сам термін "бюджет" був використаний для опису плану збирання доходів і здійснення видатків держави, який затверджував парламент. З того часу слово "бюджет" стало коротким і зручним виразом для позначення цієї ідеї, яка стала загальноновизнаною [16].

Українська економічна думка визначає різні підходи до трактування поняття "бюджет", як з економічної, так і з юридичної точок зору. Деякі вчені підкреслюють необхідність розглядати економічний та юридичний зміст категорії "бюджет". За думкою О. Ткача та Є. Ткача, бюджет може бути розглянутий як централізований фонд грошових коштів, а також як система економічних відносин, що визначають розподіл ВВП та утворення централізованих фондів [23]. У якості економічної категорії бюджет виражає фінансові відносини, пов'язані з формуванням та використанням централізованого фонду грошових ресурсів держави.

Таблиця 1.1.– Науково-методичні підходи щодо визначення сутності поняття «бюджет»

Автор	Визначення поняття
З Майер	Бюджет — це вираження бажаного стану, того, що ми хочемо
Д. Мидлтон	Бюджети — це фінансові плани на конкретний період, узгоджені з виробничою діяльністю фірми
І.О. Лютий Л.М. Демиденко	Бюджет є сукупністю грошових відносин, що виникають між державою та юридичними та фізичними особами, пов'язаних з перерозподілом національного доходу у зв'язку з формуванням і використанням централізованого фонду грошових коштів
Жан Б. Сей	Рівновага між потребами і коштами держави
Словник Літтре	Щорічно обумовлена відомість державних доходів і витрат

Л. К. Воронова, зокрема, пропонує розглядати бюджет в таких аспектах:
а) матеріальному – як документ, у якому об'єднуються доходи і видатки держави або органу місцевого самоврядування;

б) адміністративному – як попередній план доходів і видатків;

в) бухгалтерському – як зведену таблицю за класифікацією доходів і видатків

г) політичному – як дозвіл законодавчого (або місцевого представницького) органу на формування і використання державних (і місцевих) фінансових ресурсів;

д) соціальному – як інструмент впливу держави або органу місцевого самоврядування на соціальне життя країни.

Згідно з визначенням І.О. Лютого і Л.М. Демиденко [15], бюджет є сукупністю грошових відносин, що виникають між державою та юридичними та фізичними особами, пов'язаних з перерозподілом національного доходу у зв'язку з формуванням і використанням централізованого фонду грошових

коштів. Цей фонд призначений для фінансування народного господарства, соціально-культурних заходів, потреб у обороні та інших сферах.

Узагальнюючи дослідження вчених [16,23,15], можна виділити такі характерні ознаки бюджету:

1. Історичність: бюджет сформувався і розвивався історично, маючи свої специфічні особливості в кожній країні, які продовжують проявлятися й у сучасних умовах.

2. Плановість: основна ознака бюджету полягає у його плановому характері. Бюджет є фінансовим планом, який характеризується рівновагою доходів і видатків, або може мати бюджетний надлишок (профіцит) або бюджетний дефіцит, в залежності від обставин.

3. Правовий характер: бюджет є юридичним актом, який регулює фінансові відносини між державою і суб'єктами, визначає правовий статус бюджету та умови його формування та використання.

4. Обмежений період: бюджет складається на певний період, зазвичай на один фінансовий рік, і має відповідні строки дії і виконання.

Згідно зі статтею 2 Бюджетного кодексу України [3], бюджет є планом формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Державний бюджет України, у свою чергу, є централізованим фондом фінансових ресурсів держави, який використовується для виконання функцій, передбачених Конституцією України.

Бюджет, як фінансовий план державних витрат і джерел їхнього покриття, має важливе значення у діяльності держави. Він визначає можливості і пріоритети розвитку держави, а також роль і форми реалізації закріплених за нею функцій. Бюджет є ефективним регулятором економіки, відображає обсяги необхідних фінансових ресурсів для держави, визначає конкретні напрями використання коштів та спрямовує фінансову діяльність держави відповідно до установлених пріоритетів.

Основною метою Державного бюджету України є регулювання розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту між різними галузями економіки, територіальними утвореннями та верствами населення, враховуючи потреби ринкового господарства і визначену державою фінансову політику. Бюджет, як фінансовий план держави, має особливу властивість – його сила закону. Це забезпечує належні умови для контролю за використанням бюджетних коштів і зміцнення його впливу на ефективність суспільного виробництва.

Через бюджет, держава забезпечує населенню матеріальний достаток, створюючи комфортні та безпечні умови життя. Бюджетні кошти спрямовуються на реалізацію соціальних програм, інфраструктурних проєктів, охорону здоров'я, освіти, соціальний захист, розвиток економіки та інші важливі напрями. Це дозволяє державі активно впливати на процеси соціального розвитку, підвищувати рівень життя населення і стимулювати економічне зростання країни.

Державний бюджет України дійсно відіграє ключову роль у забезпеченні фінансових ресурсів для сталого економічного та соціального розвитку суспільства. Це досягається шляхом розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, що дозволяє фінансувати різні сфери діяльності та розвивати інфраструктуру країни.

Крім того, державний бюджет є інструментом реалізації економічної та фінансової політики держави [11]. Він сприяє вирішенню завдань, передбачених цими політиками, і допомагає досягти поставлені цілі економічного та соціального розвитку.

Значення державного бюджету в житті суспільства полягає в його впливі на соціальні відносини. Кошти, виділені з державного бюджету, є основним джерелом фінансування комплексних цільових соціальних програм. Це охоплює фінансування науки, культури, спорту, охорони здоров'я, освіти, пенсійної системи, допомоги сім'ям з дітьми та інших соціальних потреб.

Розглядаючи Державний бюджет України, можна виділити його горизонтальну та вертикальну структури [19]. Горизонтальна структура включає доходну та видаткову частини бюджету, що охоплюють надходження та витрати коштів. Вертикальна структура включає загальний та спеціальні фонди бюджету, які використовуються для конкретних цілей, таких як розвиток певних сфер або фінансування проектів.

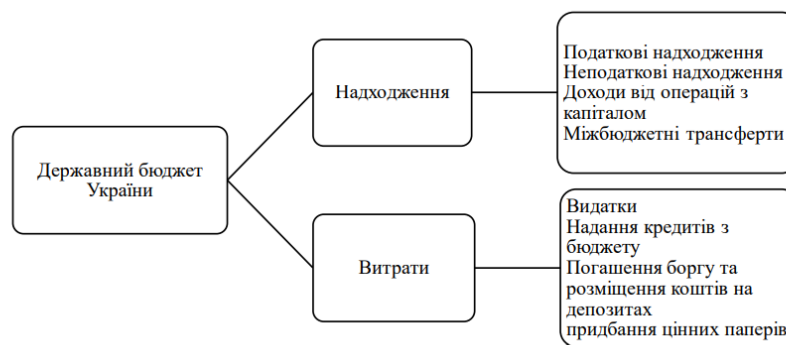

Рисунок 1.1 – Структура Державного Бюджету

Аналізуючи рисунок 1.1., можна зробити висновок, що за структурою Державний бюджет поділяється на доходи і видатки. У свою чергу, доходи та видатки складаються з багатьох статей відповідно до функцій, які на них покладені.

Таким чином, Державний бюджет України є важливим інструментом для забезпечення фінансових ресурсів для розвитку суспільства та вирішення соціальних потреб. Він впливає на соціальні відносини і допомагає фінансувати різні сфери діяльності країни.

2. ДОХОДИ БЮДЖЕТУ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФОРМУВАННЯ

Доходи державного бюджету відображають суб'єктивні дії певних груп населення і є прямим виразом їхніх інтересів. Зміна стратегії і тактики фінансової політики держави має багатосторонній вплив на формування доходів державного бюджету, що є основою для забезпечення добробуту як держави, так і населення. Згідно п. 23 ч. 1 ст. 2 БК України, доходи бюджету - це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ) [3].

Можна виділити наступні фактори, які безпосередньо впливають на формування доходів державного бюджету. Серед них: стан економічної кон'юнктури; недосконалість податкового законодавства; інституціоналізація тіньової економіки; низька фінансова дисципліна всіх суб'єктів господарювання; віртуальний перерозподіл власності; наявність значних пільг в оподаткуванні; криміналізація економічної діяльності; низька конкурентоспроможність продукції; нестабільність національної валюти; інфляційні процеси та інші.

Узагальнюючим джерелом доходів державного бюджету є валовий внутрішній продукт (ВВП). Зростання ВВП сприяє зміцненню та стабілізації економіки, розширенню виробництва, збільшенню зайнятості, підвищенню життєвого рівня народу, заробітної плати працівників, прибутку підприємств та організацій, купівельної спроможності населення. Це, в свою чергу, призводить до збільшення податкових надходжень до державного бюджету та наповнення його дохідної частини. З іншого боку, зниження номінального обсягу ВВП та зростання інфляції призводить до номінального зменшення надходжень до бюджету.

Таким чином, доходи державного бюджету визначаються широким спектром факторів, які включають економічну ситуацію, податкову політику, ефективність контролю та регулювання, а також фактори, що впливають на конкурентоспроможність економіки та стабільність національної валюти.

Згідно Бюджетного кодексу України [3] доходи бюджету класифікуються наступним чином: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти.

Податкові надходження	<ul style="list-style-type: none"> • встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори
Неподаткові надходження	<ul style="list-style-type: none"> • доходи від власності та підприємницької діяльності; • адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; • інші неподаткові надходження;
Доходи від операцій з капіталом	<ul style="list-style-type: none"> • надходження від продажу основного капіталу; • надходження від реалізації державних запасів товарів; • кошти від продажу землі і нематеріальних активів;
Трансферти	<ul style="list-style-type: none"> • кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Рисунок 2.1 – Класифікація доходів державного бюджету [9]

Податкові надходження відіграють важливу роль у доходній частині державного бюджету і мають значний вплив на соціально-економічний розвиток держави. Вони становлять основне джерело фінансування державних програм, соціальних послуг, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших сфер життєдіяльності [9].

Податки не лише забезпечують фінансові ресурси держави, але і виконують регуляторну функцію в економіці. Вони можуть бути використані

для стимулювання певних галузей або видів діяльності, а також для регулювання споживання певних товарів чи послуг [1].

Податкові надходження мають велике значення для функціонування держави і забезпечення її фінансового стану. Податкові надходження в Україні становлять значну частину доходної частини державного бюджету, а саме близько 80%.

Ефективна податкова політика може мати значний вплив на розвиток економіки країни. Шляхом належного вибору податкових ставок, механізмів оподаткування та стимулів для підприємств і громадян можна створити сприятливі умови для економічного зростання [2]. Наприклад, зниження податкових ставок на підприємства може спонукати до збільшення інвестицій, створення нових робочих місць і розвитку підприємництва.

Важливо також враховувати, що ефективна податкова система повинна бути справедливою і прозорою [2]. Це сприятиме збільшенню довіри платників податків до системи, зменшенню податкових ухилень і сприятиме зростанню податкових надходжень до державного бюджету.

Окрім податків, існують також неподаткові надходження, такі як штрафи, платежі за надання дозволів, концесійні платежі, прибутки від державних підприємств тощо. Вони також сприяють формуванню доходної частини державного бюджету і можуть мати свою роль у фінансовому стані держави.

Неподаткові надходження до державного бюджету України включають різноманітні джерела доходів, які не пов'язані з оподаткуванням. Основні типи неподаткових надходжень включають:

1. Надходження від власності та підприємницької діяльності: перевищення валових доходів над видатками Національного банку України, рентна плата за користування державним майном.

2. Адміністративні збори та платежі: плата за оренду цілісних майнових комплексів та іншого державного майна, державне мито при здійсненні митних

операцій, митні збори, сплачувані при переміщенні товарів через митний кордон.

3. Надходження від штрафів та фінансових санкцій.

4. Власні надходження бюджетних установ.

5. Інші неподаткові надходження, такі як надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, організацій та установ.

Ці неподаткові надходження важливі для забезпечення фінансового стану державного бюджету та реалізації державної функції регулювання економічних процесів.

Доходи від операцій з капіталом, також відомі як капітальні доходи, включають різні види доходів, що отримуються від капітальних активів та капітальних трансфертів з недержавних джерел. Основні компоненти капітальних доходів включають:

Надходження від продажу основного капіталу включають різні джерела доходів, що походять від реалізації різних видів майна. Сюди включає безгосподарне майно, майно, що перейшло у власність держави через спадкування, скарби та знахідки, валютні цінності, надходження від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, а також майно, що належить Автономній Республіці Крим та комунальним організаціям.

Надходження від реалізації державних запасів товарів включають дохід, отриманий від продажу матеріальних цінностей з державного резерву, а також дохід, отриманий від продажу розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву. Доходи від продажу землі і нематеріальних активів також включаються в цю категорію. Ці надходження є важливим джерелом доходів для держави та можуть бути використані для фінансування різних проектів і потреб.

Капітальні доходи мають важливе значення для забезпечення фінансового розвитку та реалізації капітальних проектів, таких як будівництво

та розвиток інфраструктури. Вони сприяють створенню нових активів та покращенню інфраструктури країни.

Трансферти являють собою кошти, які надходять на безоплатній та безповоротній основі від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій. Офіційні трансферти включають невідплатні та безповоротні платежі, які отримуються від інших органів державного управління, недержавних джерел або міжнародних організацій. Ці трансферти можуть мати різні цілі та використовуватися для фінансування різних проектів та програм [5].

Офіційні трансферти можуть поступати:

- від органів державного управління;
- від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій;
- з іншої частини бюджету.

Доходи державного бюджету включають широкий спектр джерел фінансування, включаючи податкові та неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та трансферти.

Податкові надходження відіграють ключову роль у формуванні доходів бюджету, становлячи значну частку. Вони включають податки з доходів, податки на майно та інші податки, які сплачують громадяни та підприємства. Ці надходження забезпечують фінансування різних програм і послуг держави.

Неподаткові надходження включають доходи від власності, платежі за оренду державного майна, штрафи та фінансові санкції. Вони розширюють джерела доходів бюджету та можуть бути спрямовані на покриття різних витрат та інвестиційних потреб.

Доходи від операцій з капіталом включають надходження від продажу капітальних активів та капітальні трансферти з недержавних джерел. Ці доходи можуть бути використані для фінансування різних проектів і інвестицій [12].

Трансферти представляють кошти, одержані від інших органів держави, місцевого самоврядування та міжнародних організацій. Вони можуть мати

різні цілі та використовуватися для фінансування програм та проектів, які сприяють соціальному та економічному розвитку держави.

Отже, всі ці джерела доходів важливі для забезпечення фінансової стабільності державного бюджету, забезпечення функціонування держави, надання послуг громадянам та реалізації різних ініціатив. Широкий спектр доходів дозволяє державі балансувати свої фінансові потреби та забезпечувати стійкий економічний розвиток.

3. КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ПОРЯДОК ЇХ ПЛАНУВАННЯ

Видатки з державного бюджету України відображають складний механізм економічних відносин, що виникають у процесі розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави. Ці витрати є важливим інструментом державного управління, спрямованим на реалізацію різних цілей та задач, які має перед собою держава. Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу, видатки бюджету - кошти, спрямовані на виконання бюджетних програм, передбачених відповідним бюджетом [3].

Розподіл видатків здійснюється відповідно до призначення і цільового спрямування, враховуючи потреби різних секторів економіки та суспільства. Це включає фінансування соціальних програм, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, інфраструктури, наукових досліджень, оборони та безпеки, розвитку та підтримки підприємництва, культури та інших галузей.

Видатки здійснюються на основі планування та бюджетного процесу, де враховуються різноманітні фактори, такі як соціальні потреби, економічні пріоритети, стратегічні завдання та макроекономічна стійкість. Правильне розподілення та ефективне використання цих коштів сприяють соціально-економічному розвитку держави, забезпечують підтримку громадян та різних галузей економіки, а також сприяють створенню стабільного та збалансованого середовища [4].

Класифікація бюджетних витрат є інструментом, який допомагає зрозуміти роль і значення різних видів видатків у соціально-економічному житті держави. Ця класифікація розподіляє бюджетні видатки за категоріями, що відображають якісну та кількісну характеристику кожного виду [12].

Якісна характеристика бюджетних видатків дозволяє встановити їх економічну природу та суспільне призначення. Наприклад, деякі види видатків можуть бути спрямовані на соціальний захист населення, інші - на розвиток

інфраструктури або підтримку підприємництва. Ця характеристика допомагає зрозуміти, яким чином видатки сприяють досягненню соціальних та економічних цілей держави.

Кількісна характеристика визначає величину кожного виду бюджетних видатків. Це дозволяє оцінити фінансові ресурси, які призначені на реалізацію різних програм та проектів. Кількісна характеристика відображає обсяг коштів, виділених на певні сфери діяльності, і допомагає визначити пріоритетні напрями розподілу бюджетних ресурсів.

Класифікація бюджетних витрат є інструментом, який допомагає аналізувати та планувати розподіл бюджетних коштів, розуміти їх вплив на економічне та соціальне життя держави. Вона створює систематизовану структуру, що дає змогу зрозуміти роль і значення бюджетних видатків у відповідних сферах і допомагає приймати обґрунтовані рішення з управління фінансовими ресурсами.

Видатки державного бюджету можуть розподілятися за наступними ознакам: за економічним змістом; за функціями, які виконує держава; за галузями й видами діяльності; програмно-цільовим призначенням.

Бюджетні видатки класифікуються на поточні та капітальні в залежності від економічної характеристики операцій, під час яких здійснюється витрата коштів з державного бюджету. Поточні бюджетні видатки пов'язані з наданням бюджетних коштів юридичним і фізичним особам для покриття поточних потреб.

Поточні видатки охоплюють різні складові, такі як закупівля товарів і послуг, необхідних для утримання економічної і соціальної інфраструктури (оплата праці державних службовців, закупівля матеріалів і предметів для поточних господарських цілей, оплата транспортних і комунальних послуг тощо). Вони також включають трансферти населенню, такі як пенсії, стипендії, допомоги та інші виплати. Додатково, поточні видатки передбачають субсидії державним і приватним підприємствам, а також нижчестоящим органам влади.

Крім того, до поточних видатків входить виплата процентів за державним боргом та інші платежі.

В цілому, поточні видатки становлять основну частину бюджетних витрат і формують поточний бюджет. Вони спрямовані на забезпечення поточних потреб і функціонування держави, зокрема на підтримку інфраструктури, соціальний захист населення та виплату зобов'язань.

Капітальні видатки пов'язані з інвестуванням бюджетних коштів у основні фонди і нематеріальні активи, а також зі створенням державних запасів і резервів. Вони включають витрати на нове будівництво і розвиток існуючих об'єктів державної і комунальної власності, такі як розширення, реконструкція та технічне переоснащення. Крім того, до капітальних видатків входять інвестиційні субсидії, довгострокові бюджетні кредити і державні гарантії для інвесторів, які фінансують високоефективні інвестиційні проекти.

Капітальні видатки спрямовані на розвиток економіки та інфраструктури держави. Вони сприяють створенню нових об'єктів, покращенню існуючих та забезпеченню їхньої технічної сучасності. Ці видатки сприяють підвищенню ефективності виробництва, розвитку науково-технічного потенціалу, створенню нових робочих місць та підтримці інвестиційного клімату.

Узагальнюючи, капітальні видатки формують бюджет розвитку, що спрямовується на зміцнення економічного потенціалу держави, підвищення її конкурентоспроможності та створення сприятливих умов для сталого соціально-економічного зростання [22].

Функціональна класифікація відображає розподіл і використання коштів бюджету залежно від конкретних функцій, які виконує держава. Ця класифікація визначає основні напрями і цілі витрат, що дозволяє категоризувати бюджетні видатки за їхньою функціональною природою (рис. 3.1.) [17].

Таблиця 3.1 - Функціональна класифікація видатків Державного бюджету

Функції держави	Видатки бюджету
Управлінська	-державне управління; - судова влада і прокуратура; - правоохоронні органи і служба безпеки; - фінансові і митні органи; - міжнародні відносини
Соціальна	-соціальний захист і соціальне забезпечення населення (витрати на індексацію доходів і заробітної плати працівників закладів та установ, що фінансуються з бюджету; виплати компенсацій населенню на дітей; пенсії та виплати компенсацій військовослужбовцям і членам їхніх сімей; кошти на охорону материнства і дитинства; допомога малозабезпеченим верствам населення); - соціальна сфера (освіта; підготовка кадрів; культура; мистецтво; засоби масової інформації; охорона здоров'я; молодіжні профани; фізична культура і спорт)
Економічна	-економічна діяльність держави (капітальні вкладення; фінансування реконструкції підприємств; нарощування виробництва споживчих товарів і продукції виробничого призначення тощо); - фундаментальні наукові дослідження
Оборонна	-національна оборона (фінансування витрат Міністерства оборони, Національної гвардії, Прикордонних військ, Штабу цивільної оборони, навчальних організацій Товариства сприяння обороні України та ін.)

Видатки за функціональною ознакою відображаються на трьох рівнях. На першому рівні визначаються видатки для фінансування загальних функцій держави та місцевого самоврядування. На другому рівні конкретизуються напрями видатків, пов'язані з виконанням державних функцій та місцевого самоврядування. На третьому рівні здійснюються видатки відповідно до діяльності головних розпорядників бюджетних коштів. Ця структура дозволяє деталізувати та контролювати витрати залежно від функціональних обов'язків держави та місцевого самоврядування.

Відомча класифікація бюджетних видатків дозволяє здійснити повний контроль та економічний аналіз витрат. Казначейство веде реєстр усіх одержувачів та розпорядників бюджетних коштів, що допомагає визначити, яким відомствам та міністерствам спрямовуються кошти. Головні розпорядники коштів встановлюють мережу розпорядників нижчого рівня та одержувачів коштів на основі Єдиного реєстру розпорядників та бюджетних

коштів. Розпорядниками бюджетних коштів є комітети, адміністрації, міністерства, комісії, університети, служби, які отримують бюджетні асигнування та мають право здійснювати витрати. Для Державного бюджету відомча класифікація затверджується Міністерством Фінансів України відповідно до Закону про Державний бюджет, а для місцевих бюджетів - керівниками місцевих фінансових органів на підставі рішення про місцевий бюджет.

Оцінка ефективності витрачання бюджетних коштів передбачає аналіз результатів, досягнутих завдяки реалізації програм та проєктів, і порівняння їх з поставленими цілями. Цей підхід дозволяє виявити ефективні та неефективні напрямки витрат та прийняти заходи для покращення управління бюджетними ресурсами.

Використання програмно-цільового методу дозволяє забезпечити більш точне спрямування бюджетних коштів на реалізацію конкретних завдань та досягнення поставлених цілей [19]. Цей підхід сприяє ефективному використанню бюджетних ресурсів, підвищенню якості державних послуг та досягненню позитивних соціально-економічних результатів для суспільства.

Отже, такі класифікації дозволяють краще розуміти структуру видатків державного бюджету, спрямованість фінансування та досягнення поставлених цілей у різних сферах суспільства. Вони важливі для ефективного планування та контролю за використанням бюджетних коштів.

Бюджетні видатки відображають розподіл централізованих грошових коштів для забезпечення функцій держави та задоволення потреб суспільства. Вони можуть бути класифіковані за різними критеріями, такими як економічна характеристика, функціональна спрямованість або організаційна ознака. Це дозволяє здійснити детальний аналіз видатків та забезпечити ефективне використання бюджетних ресурсів для досягнення стратегічних цілей держави та забезпечення благополуччя суспільства.

4. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Аналіз формування доходної частини державного бюджету України є важливим інструментом для оцінки фінансових ресурсів країни. Цей аналіз досліджує джерела доходів, такі як податки, акцизи, збори, неподаткові надходження та міжнародна фінансова допомога. Він дозволяє виявити потенційні ризики та недоліки у системі формування доходів, а також знайти можливості для покращення ефективності збирання доходів і розширення бази оподаткування. Такий аналіз сприяє розробці стратегій і політик, спрямованих на забезпечення стійкого зростання доходів державного бюджету та підвищення фінансової стійкості країни в цілому [9] (таб.4.1.).

Таблиця 4.1 – Склад доходів Державного бюджету України за період 2020-2022 роки, млн. грн. [6]

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Податкові надходження	851115,6	1107090,9	949764,4	-157326.5
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	225976,3	285307,0	265477,1	-19829.9
Податок на доходи фізичних осіб	117281,3	137555,2	148427,3	10872.1
Податок на прибуток підприємств	108695,0	147751,7	117049,9	-30701.8
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	52475,7	80749,4	85365,0	4615.6
Внутрішні податки на товари та послуги	538896,2	698940,4	569353,8	-129586.6
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	80449,3	82858,4	60699,1	-22159.3
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	57846,9	79592,8	41653,8	-37939
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	126486,6	155774,8	213948,0	58173.2
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	274113,5	380714,4	253053,0	-127661.4
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	30460,5	38177,2	26246,0	-11931.2

Продовження табл. 4.1.

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Ввізне мито	30203,2	36854,9		
Вивізне мито	257,3	1322,3		
Збори на паливно-енергетичні ресурси	0,7	0,5		
Інші податки та збори	3306,2	3916,5	3322,4	-594.1
Неподаткові надходження	212946,9	175358,0	346327,7	170969.7
Доходи від власності та підприємницької діяльності	119155,9	56021,9	87172,4	31150.5
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	9772,0	12975,5	8166,1	-4809.4
Інші неподаткові надходження	15038,2	17994,9	16147,0	-1847.9
Власні надходження бюджетних установ	68980,8	88365,7	23842,3	-64523.4
Доходи від операцій з капіталом	79,4	328,7	611,0	282.3
Надходження від продажу основного капіталу	38,5	49,3		
Надходження від реалізації державних запасів товарів	2,4	250,3		
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	38,4	29,0		
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1029,7	1289,9	481090,7	46900.8
Цільові фонди	187,1	209,4	136,2	-73.2
Офіційні трансферти	10658,0	12576,1	9465,6	-3110.5
Усього	1076016,7	1296852,9	1787395,6	490542.7

Аналізуючи таблицю 4.1. можна зробити висновок, що загальний обсяг доходів Державного бюджету за аналізований період збільшився на 711378,9 млн грн. з 2020 по 2022 рік.

Сума податкових надходжень також мала тенденцію до змін, зокрема, за період 2020 по 2021 загальна сума збільшилась на 255975,3 млн грн., але вже у 2022 році скоротилась і мала значення 949764,4, що на 157326,5 менше ніж за минулий рік. Загальна сума податку на доходи фізичних осіб мала тенденцію до збільшення за аналізований період. У 2020 році вона становила 117281,3, а вже у 2022 році складала 148427,3 млн грн., темп зростання у відсотковому відношенні становить 26%.

Обсяг податку на прибуток підприємств мав синусоїдальний темп змін, як і всі податкові надходження за аналізований період. З 2020 по 2021 роки сума виросла на 39056,7 млн грн. та складала 147751,7, а вже у 2022 році скоротилася до 117049,9 млн грн..

Сума податку на додану вартість з вітчизняних товарів за аналізований період виросла на 87461,4 млн грн.. А ось сума податку на додану вартість іноземних товарів у 2022 році скоротилась на 127661,4 млн грн. у порівнянні з роком минулим.

Сума неподаткових надходжень також зазнала змін, у період з 2020 по 2021 скоротилась на 37588,9 млн грн., але вже у наступному році виросла у 2 рази та становила 346327,7 млн грн.. На це перш за все вплинув загальний обсяг власних надходжень бюджетних установ, який склав 234842,3 у 2022 році, що на 146476,6 млн більше ніж за 2021 рік.

Доходи від власності та підприємницької діяльності мали значні темпи скорочення, з 119755,9 до 87172,4 млн грн..

Доходи від операцій з капіталом у 2022 році більше за обсяг 2020 у 7,7 разів. Також значно виріс обсяг коштів від закордонних країн і міжнародних організацій, за даними таблиці у 2020 році він становив 1029,7 млн грн., а вже у 2020 сума склала 481090,7 млн грн., більшість цих коштів являє собою фінансову допомогу держав у війні з росією.

Обсяг офіційних трансфертів також зазнав змін за аналізований період. З 2020 року по 2021 зріс на 1918,1, а вже у період з 2021 по 2022 скоротився на 3110,5 млн грн..

Проаналізувавши таблицю 4.1, можна зробити наступні висновки. Більшість податкових надходжень в період з 2021 по 2022 роки мали тенденцію до скорочення, це пов'язано з вимушеною міграцією людей за кордон через війну. Зокрема стаття «Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості» у загальному обсязі скоротилась на 7%. Але можна знайти позитивну тенденцію до зростання загальної суми ПДВ вітчизняних товарів на 37% у 2022 році в порівнянні з минулим, що свідчить

про ефективну заміну більшості імпортованих товарів вітчизняними, логістика яких була ускладнена у зв'язку з війною.

Питома вага неподаткових надходжень в 2022 році збільшилась в 2 рази у порівнянні з 2021 роком. Саме за рахунок доходів від власності, підприємницької діяльності та власних надходжень бюджетних установ, зріст був у 1,5 рази та 2,7 разів відповідно.

У 2022 році доходи від операцій з капіталом зросли на 7,7 разів порівняно з 2020 роком. Крім того, значно збільшився обсяг коштів, отриманих від закордонних країн і міжнародних організацій. У 2020 році ця сума становила 1029,7 млн грн, а в 2022 році вона зросла до 481090,7 млн грн, більшість з яких складає фінансова допомога у зв'язку з конфліктом з росією.

Обсяг офіційних трансфертів також зазнав змін протягом аналізованого періоду. З 2020 по 2021 рік він зріс на 1918,1 млн грн, але з 2021 по 2022 рік зменшився на 3110,5 млн грн..

Таблиця 4.2 - Структура доходів Державного бюджету України за 2020-2022 роки, %

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Податкові надходження	79.10	85.37	53.14	-32.23
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	21.00	22.00	14.85	-7.15
Податок на доходи фізичних осіб	10.90	10.61	8.30	-2.31
Податок на прибуток підприємств	10.10	11.39	6.55	-4.84
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	4.88	6.23	4.78	-1.45
Внутрішні податки на товари та послуги	50.08	53.90	31.85	-22.05
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	7.48	6.39	3.40	-2.99
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	5.38	6.14	2.33	-3.81
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів	11.76	12.01	11.97	-0.04
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	25.47	29.36	14.16	-9.2
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	2.83	2.94	1.47	-1.47
Ввізне мито	2.81	2.84		
Вивізне мито	0.02	0.10		

Продовження табл. 4.2.

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Збори на паливно-енергетичні ресурси	0.00	0.00		
Інші податки та збори	0.31	0.30	0.19	-0.11
Неподаткові надходження	19.79	13.52	19.38	5.86
Доходи від власності та підприємницької діяльності	11.07	4.32	4.88	0.56
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	0.91	1.00	0.46	-0.54%
Інші неподаткові надходження	1.40	1.39	0.90	-0.49
Власні надходження бюд. уст.	6.41	6.81	13.14	6.33
Доходи від операцій з капіталом	0.01	0.03	0.03	0
Надходження від продажу основного капіталу	0.00	0.00		
Надходження від реалізації державних запасів товарів	0.00	0.02		
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	0.00	0.00		
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	0.10	0.10	26.92	26.82
Цільові фонди	0.02	0.02	0.01	-0.01
Офіційні трансферти	0.99	0.97	0.53	-0.44
Усього	100	100	100	-

Аналізуючи таблицю 4.2. можна зробити висновки, що питому вагу усіх надходжень до державного бюджету займають саме податкові надходження.

У 2020 році у відсотковому відношенні податкові надходження становили 79.1%, вже у наступному відсоток надходжень збільшився та становив 85.37%. У 2022 році можемо побачити тенденцію до різкого зменшення питомої ваги податкових надходжень, а саме 53.14% від усіх доходів держави у цьому році. Це викликано перш за все через повномасштабне вторгнення росії та значну фінансову допомогу інших країн.

У 2020 та 2021 роках можемо спостерігати, що податок на доходи фізичних осіб становив 1/10 від усіх надходжень до бюджету, а вже в 2022 році скоротився до 8.30%.

Така тенденція помітна і за статтею «Податок на доходи підприємств». Станом на 2020 та 2021 роки об'єм складав 10.10% та 11.39% відповідно, а вже у 2022 році зменшився до 6.55%.

Внутрішні податки на товари та послуги у станом на 2020 рік становили 50,08% від усіх податкових надходжень, у 2021 році відсоток складав 53.90%. Тенденція скорочення у 2022 році спостерігається і за цією статтею, вже в останньому аналізованому році відсоток був 31.85, що на 22.05% менше ніж за минулий рік.

У статті «Доходження від операцій з капіталом» можна виділити кошти від закордонних країн і міжнародних організацій. Через війну, у держави виникла необхідність у залученні додаткових коштів на підтримку дієздатності, тому через постійні фінансові вливання до казни України, питому вага коштів від закордонних країн і міжнародних організацій суттєво виросла. У 2020 та 2021 році відсоток складав 0.10 у кожному із років відповідно, а вже у 2022 був 26.92%, що у 270 разів більше ніж за минулі аналізовані роки.

Доходи за статтею «Офіційні трансферти» також мали тенденцію до скорочення: 0.99 та 0.97% у 2020 та 2021 роках, а вже у 2022 становили 0.53%.

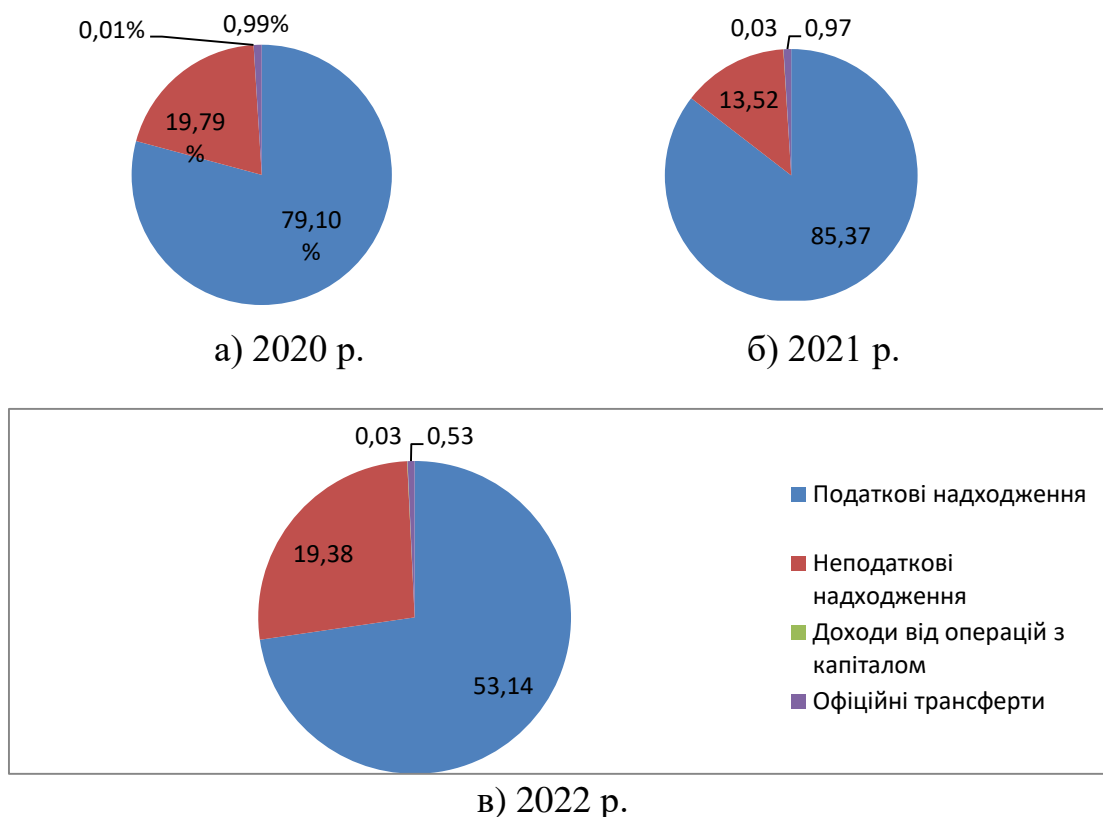

Рисунок 4.1 – Структура доходів Державного бюджету за період 2020-2022 роки

Проаналізувавши структура доходів Державного бюджету України за 2020-2022 роки, можна зробити висновки, що на податкові надходження припадає найбільша кількість доходів Державного бюджету. Навіть у 2022 році, у стані війни, через суттєвий відток громадян за кордон, загальний обсяг податкових надходжень складав більше половини від усіх доходів.

За всі аналізовані роки податкові надходження значно переважають над іншими доходами державного бюджету. У 2020 році питома вага податкових надходжень складала 79,1%, вже у 2021 зросла до 85,37%, в у 2022 скоротилась і мала значення 53,14% від усіх доходів бюджету.

Неподаткові надходження також зазнали змін за аналізований період, у 2020 році вони становили 19,79%, а вже у 2021 значення змінилося до 13,52%. У 2022 році неподаткові надходження склали 19,38% від усієї дохідної частини.

Виконання доходів Державного бюджету є ключовим етапом фінансового управління державою. Воно відображає ефективність податкової системи, збирання податків та інших надходжень, а також розподіл коштів на різні функції та програми держави. Виконання доходів залежить від рівня податкових надходжень, економічного стану країни, ефективності податкової політики та протидії податковим ухиленням.

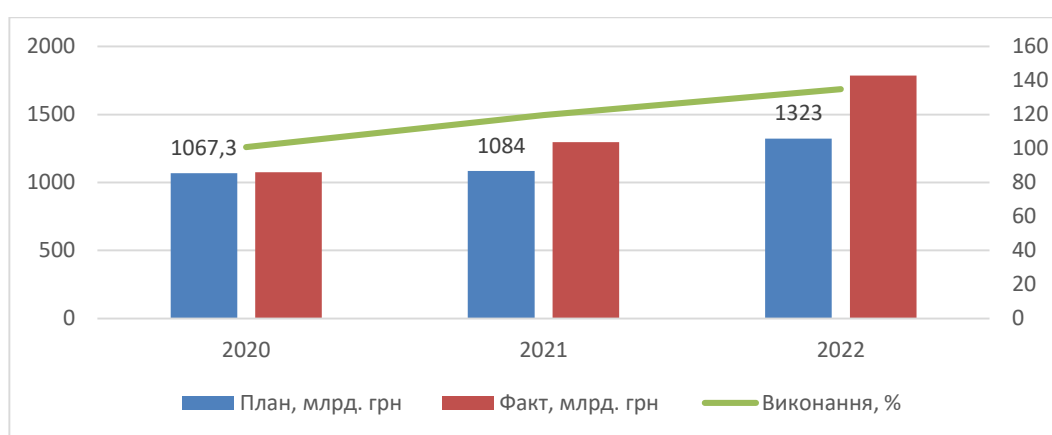

Рисунок 4.2 - Виконання дохідної частини Державного бюджету за 2020-2022 роки.

Проаналізувавши рис. 4.2., можна зробити висновки, що за аналізований період фактичний обсяг видатків переважає за план. Зауважимо, що у період з

2020 по 2022 рік виконання бюджету за доходами збільшилося. Це може свідчити про зростання доходної бази державного бюджету. Зокрема, з 2020 по 2021 рік спостерігається значне зростання доходів бюджету на 21,4%. Аналогічно, з 2021 по 2022 рік виконання бюджету за доходами зросло на 15,4%. Позитивна динаміка виконання бюджету за доходами може бути наслідком різних факторів, таких як економічне зростання, покращення податкової системи, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі або ефективне управління фінансовими ресурсами держави.

Доходи бюджету є важливою складовою фінансових відносин держави. Вони виникають у контексті розширеного відтворення економіки і включають мобілізацію ресурсів, їх розподіл та спрямування на фінансування різних видатків. Це необхідно для виконання зобов'язань і функцій, які покладені на державу. Доходи бюджету можуть походити з різних джерел, таких як податки, неподаткові надходження, операції з капіталом, а також фінансова допомога від закордонних країн та міжнародних організацій.

Проаналізувавши дохідну частин Державного бюджету за 2020-2022 роки, можна зробити висновки, що у перші два роки була помітна тенденція до збільшення доходів за багатьма статтями, у тому числі був помітний ріст саме податкових надходжень з 79.10 до 85.37% від усіх доходів бюджету. Але у 2022 році спостерігається значне скорочення доходів за багатьма статтями, у тому числі скорочення питомою ваги у структурі податкових надходжень податків на доходи фізичних осіб та податку на доходи підприємств. Це пов'язано перш за все з початком повномасштабних бойових дій на території України, виїздом за кордон населення та знищенням інфраструктури та підприємств.

Розуміння та ефективне управління доходами бюджету є важливим для забезпечення фінансової стійкості та розвитку держави.

5. АНАЛІЗ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Аналіз формування видаткової частини державного бюджету є важливим інструментом для оцінки витратного планування та використання фінансових ресурсів держави. Включає вивчення розподілу бюджетних видатків на різні сектори та програми, оцінку пріоритетів та ефективності витрат, а також аналіз дотримання бюджетних обмежень та регуляцій.

Цей аналіз дозволяє виявити ефективність витрат, виявити потенційні ризики та недоліки у системі фінансування, а також спрямувати ресурси на пріоритетні напрямки розвитку країни. В результаті аналізу можуть бути запропоновані стратегії та політики для оптимізації видаткових програм і підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Таблиця 5.1- Склад видаткової частини бюджету за функціональною класифікацією, млн. грн. [6]

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Загально-державні функції	163849,4	206643,1	201999,1	-4644
Оборона	120374,1	127527,3	1142872,4	1015345.1
Громадський порядок, безпека, судова влада	157672,5	174409,6	443323,2	268913.6
Економічна діяльність	168889,0	180989,9	95368,4	-85624.5
Охорона навколишнього середовища	6636,8	8200,2	4714,1	-3486.1
Житлово-комунальне господарство	88,5	164,1	528,6	364.5
Охорона здоров'я	124925,3	170505,2	184267,8	13762.6
Духовний та фізичний розвиток	9826,4	15970,3	11051,3	-4919
Освіта	52857,3	63837,1	58508,1	-5329
Соціальний захист та соціальне забезпечення	322720,3	339278,9	425987,0	86708.1
Міжбюджетні трансферти	160177,1	202733,3	136803,3	-65930
Усього	1288016,7	1490258,9	2705423,3	1215164.4

Аналізуючи таблицю 5.1 можна зробити висновок, що загальний обсяг видатків бюджету з 2020 по 2021 роки збільшувався поступово, а вже у 2022 році суттєво зріз на 1215164,4 млн грн..

Найбільшою статтею видатків Державного бюджету стали видатки на оборону. У 2022 році видатки на оборону склали 42,24% від усіх видатків бюджету. Для порівняння, ще у 2021 році відсоткове вираження цієї статті було 8,56. У гривневому еквіваленті за аналізований період стаття видатків збільшилась на 1215164,4 млн грн.. Це пов'язано у першу чергу з повномасштабним вторгненням росії на територію України та необхідністю оснащення армії та зміцнення кордонів. За тієї ж причини зріс і загальний обсяг статті видатків «Громадський порядок, безпека, судова влада», за період 2020-2021 він виріс на 16737,1 млн грн., а вже з 2021 по 2022 різко зріс на 268913,6 млн грн., що у відсотковому відношенні за цей період складає зріст на 4,7%.

Щодо видатків на економічну діяльність, то їх обсяг скоротився майже в 2 рази, з 180989,9 у 2021 році до 95368,4 млн грн. у 2022.

За аналізований період у відсотковому відношенні стрімко зросли видатки на житлово-комунальне господарство, з 2020 по 2022 роки зріст склав 498%.

З 2020 по 2022 роки мали помірні темпи зростання видатки на охорону здоров'я, зріст з 2020 по 2021 роки становив 45579,9 млн. В першу чергу це пов'язано з пандемією коронавірусу, у цей період потрібна була фінансова підтримка усієї медичної сфери. З 2021 по 2022 роки ми також можемо спостерігати темп зросту цієї статті видатків, але вже не такий значний – 13762,6 млн грн..

Видатки на освіту мали синусоїдальний характер змін, за перші два аналізовані роки 10979,8 млн грн., а вже з 2021 по 2022 скоротились на 5329 млн грн..

Стаття видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення з 2020 по 2021 роки мала незначний темп приросту на 16558,6 млн грн., в порівнянні з періодом 2021-2022, де загальна сума видатків збільшилась на 86708,1 млн грн..

Загальна сума міжбюджетних трансфертів з 2020 по 2021 рік збільшилась на 42556,2 млн грн., але вже у 2022 році скоротилась на 65930 млн грн. та становила 136803,3 млн грн..

У 2022 році більшість статей видатків збільшилась, зокрема це стосується видатків на оборону та громадський порядок та безпеку. Перш за все це пов'язано з війною з росією.

Також соціально-важливі статті видатків, такі як видатки на охорону здоров'я та соціальний захист і соціальне забезпечення, також мали тенденцію до збільшення. Постійне навантаження на соціальну сферу у вигляді соціальних виплат від держави для внутрішньо-переміщених громадян та фінансової допомоги постраждалим від російської агресії значно збільшило видатки за цією статтею.

Видатки за статтями «Економічна діяльність», «Охорона навколишнього середовища», «Духовний та фізичний розвиток», «Освіта» та «Міжбюджетні трансферти» мали очевидні темпи скорочення, причиною тому стало збільшення видаткової частини по статтям, необхідним для оборони держави, підтримки громадського порядку та забезпечення соціальної сфери.

Таблиця 5.2. - Структура видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією, %

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Загально-державні функції	12.72	13.87	7.47	-6.4
Оборона	9.35	8.56	42.24	33.68
Громадський порядок, безпека, судова влада	12.24	11.70	16.39	4.69
Економічна діяльність	13.11	12.14	3.53	-8.61
Охорона навколишнього середовища	0.52	0.55	0.17	-0.38
Житлово-комунальне господарство	0.01	0.01	0.02	0.01
Охорона здоров'я	9.70	11.44	6.81	-4.63
Духовний та фізичний розвиток	0.76	1.07	0.41	-0.66
Освіта	4.10	4.28	2.16	-2.12
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25.06	22.77	15.75	-7.02
Міжбюджетні трансферти	12.44	13.60	5.06	-8.54

Аналізуючи таблицю 5.2. можемо помітити тенденцію, що у період 2020-2021 роки у більшості статтях видатків спостерігається збільшення питомої ваги.

Загально - державні функції у 2020 році становили 12.72%, у 2021 – 13.78%, а вже у 2022 році спостерігається значне скорочення видатків за цією статтею - 7.47% від обсягу всіх видатків того року.

Видатки на оборону за період 2020-2021 роки у відсотковому відношенні скоротилися на 0.79%, але у 2022 році через вторгнення росії потреба у видатках на оборону сильно зросла, тому у 2022 році на цю статтю припало 42.24% від усіх видатків того року.

Стаття «Громадський порядок, безпека, судова влада» у 2020 році становила 12.24% від видатків бюджету, на наступний рік скоротилась до 11.70%, вже у 2022 році ми спостерігаємо підвищення відсотка до 16.39%.

Видатки на економічну діяльність за аналізований період мають тенденцію до поступового зменшення: в період з 2020 по 2021 роки незначне падіння на 0.97%, а вже за наступний період на 8.61%.

Видатки на охорону здоров'я у відсотковому відношенні мали зріст на 1,74%, але вже у наступному падіння до 6,81% від усіх видатків бюджету.

Схожа ситуація і з видатками на освіту, з 2020 по 2021 рік спостерігається невеликий зріст з 4.10 до 4.28%, а вже у 2022 році зменшення до 2.16%.

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення також поступово зменшувались у своєму об'ємі. З 2020 по 2021 скорочення на 2.29%, а з 2021 по 2022 вже на 7.02%.

Як і решта статей, міжбюджетні трансферти також мали тенденцію до скорочення у 2022 році: з 2020 по 2021 роки був невеликий зріст на 1.16%, а вже у 2022 році різне скорочення на 8.54%.

Проаналізувавши таблицю 5.2. структура видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією, ми спостерігаємо, що за період 2020-2021 видатки за багатьма статтями мали тенденцію до зростання, в тому

числі соціально – важливі статті як «Охорона здоров'я», «Освіта» та «Соціальний захист та соціальне забезпечення».

Вже у 2022 році різко скоротилися видатки за усіма статтями крім видатків на оборону. Це пов'язано з повномасштабним вторгненням росії на територію України. У цьому році відсоток видатків на оборону становив 42.24% від усіх видатків Державного бюджету, що є абсолютним «рекордом» за часів незалежності країни.

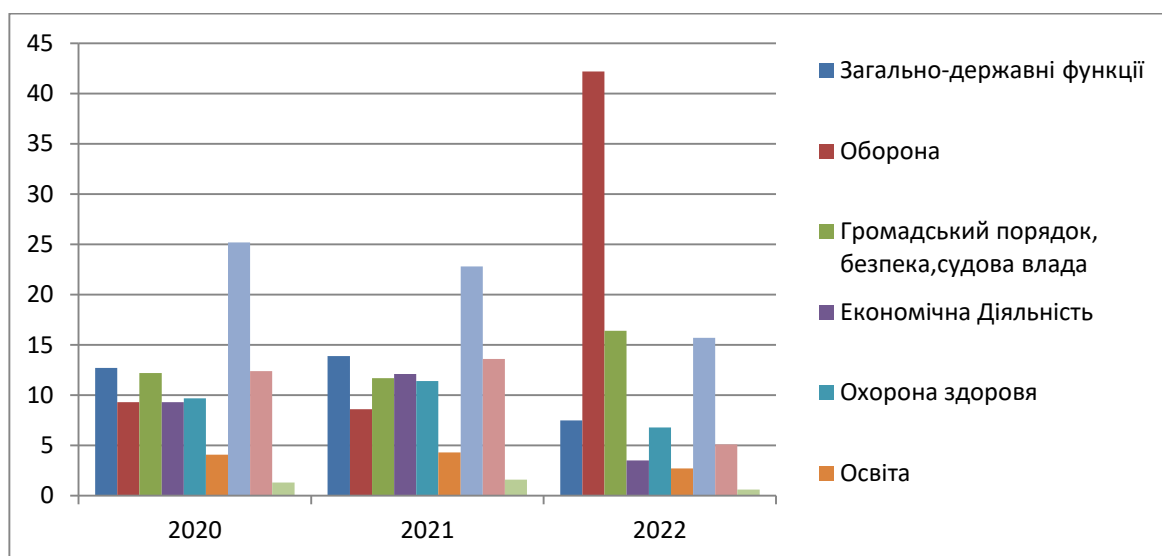

Рисунок 5.1 – Структура видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією за найбільшими статтями видатків.

Аналізуючи рис. 5.1. можна зробити висновки, що через війну у 2022 році багато статей видатків зазнало скорочення. Загально державні функції, видатки на економічну діяльність та освіту за період 2020-2021 мали тенденцію до зросту, а вже у 2022 році зазнали різкого скорочення.

У 2022 році держава спрямувала видатки бюджету на фінансування статей «Оборона» та «Громадський порядок, безпека та судова влада», через повномасштабне вторгнення саме ці статті потребували найбільшого фінансування.

Таблиця 5.3- Склад видаткової частини бюджету за економічною класифікацією, млн. грн.

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Поточні видатки	1193194,8	1356168,4	2617051,5	1260883.1
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	240542,3	262777,3	994440,2	731662.9
Використання товарів та послуг	301690,1	382503,2	750645,6	368142.4
Обслуговування боргових зобов'язань	120693,4	153051,8	159722,5	6670.7
Поточні трансферти	201281,9	195338,4	188543,4	-6795.1
Соціальне забезпечення	322472,0	343498,1	509480,9	165982.8
Інші поточні видатки	6515,2	18999,6	14218,8	-4780.08
Капітальні видатки	94821,9	134090,5	88371,8	-45718.7
Придбання основного капіталу	25826,9	32018,6	57776,4	25757.8
Капітальні трансферти	68995,0	102071,9	30595,4	-71476.5
Усього	1288016,7	1490258,9	2705423,3	1215164.4

Аналізуючи таблицю 5.3. можна зробити висновок, що загальний обсяг видатків бюджету збільшувався поступово з 2020 по 2021 роки. Однак, у 2022 році спостерігався суттєвий зріст, в результаті якого обсяг видатків збільшився на 1215164,4 млн грн.

Поточні видатки, що у 2022 році становлять 96,73% усієї видаткової частини 2022 року, за аналізований період виросли на 1423856,7 млн грн..

Зокрема видатки на оплату праці і нарахування на заробітну плату, що становлять майже третину поточних видатків, в період з 2021 по 2022 роки мали тенденцію до зростання та склали 994440,2 млн грн., що на 731662,9 млн грн. менше ніж за минулий рік.

Стаття видатків «Використання товарів та послуг» у 2021 році виросла на 80813,1 млн грн. в порівнянні з минулим 2020 роком. Але вже у 2022 році збільшилась в 2 рази та складала 750645,6 млн грн..

У 2021 році загальна сума обслуговування боргових зобов'язань збільшилась на 32358,4 млн грн. за суму 2020 року. Вже у 2022 спостерігалось також збільшення видатків за цією статтею, але вже не настільки суттєве – 6670,7 млн грн..

Обсяг поточних трансфертів з аналізований період з кожним роком зменшувався в обсязі – за 2020-2021 роки зменшення склало 5943,5 млн грн., а вже за період 2021-2022 зменшилось ще на 6795 млн грн..

Загальна сума соціального забезпечення з 2020 по 2021 виросла на 21026,1 млн грн.. Вже у 2022 році спостерігається стрімке збільшення видатків на цією статтею, а саме на 165982,8 в порівнянні з 2021 роком.

Інші поточні видатки за період 2020-2021 зросли на 12484,4 млн грн., а вже за наступний період 2021-2022 скоротились на 4780,8 млн.

Капітальні видатки також зазнали змін, у 2020 році вони становили 94821,9 млн грн., вже на наступний рік сума збільшилась до 134090,5 млн грн.. У 2022 році показники видатків за цією статтею були найменшими та склали 88371,8 млн грн..

Таблиця 5.3- Структура видаткової частини бюджету за економічною класифікацією, %

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Поточні видатки	92.64	91.00	96.73	5.73
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	18.68	17.63	36.76	19.13
Використання товарів та послуг	23.42	25.67	27.75	2.08
Обслуговування боргових зобов'язань	9.37	10.27	5.90	-4.37
Поточні трансферти	15.63	13.11	6.97	-6.14
Соціальне забезпечення	25.04	23.05	18.83	-4.22
Інші поточні видатки	0.51	1.27	0.53	-0.74
Капітальні видатки	7.36	9.00	3.27	-5.73
Придбання основного капіталу	2.01	2.15	2.14	-0.01
Капітальні трансферти	5.36	6.85	1.13	-5.72
Усього	100	100	100	-

Аналізуючи таблицю 5.3. можна зробити висновки, що поточні видатки займають найбільшу частину видатків бюджету за економічною класифікацією.

У статті «Оплата праці і нарахування на заробітну плату» ми бачимо зменшення обсягу за період 2020-2021 на 1.05%, а вже станом на 2022 рік зріст складає 19.16%.

За статтею «Використання товарів та послуг» можна спостерігати поступовий зріст протягом усього аналізованого періоду: з 2020 по 2021 на 2.25%, а же у період 2021-2022 зріст складає 2.08%.

Обсяг за статтею «Обслуговування боргових зобов'язань» за 2020-2021 роки зріс на 0.9%, але вже у наступному році скоротився до 5.90%.

Поточні трансферти також мають тенденцію до скорочення на період 2020-2021 – 2.52%. Вже у наступному році, спостерігаємо скорочення на 6.14%.

Витрати на соціальне забезпечення за 2020-2021 роки скоротилися на 1.99%, а на наступний рік їх значення було 18.83%, що на 4.22 менше ніж за минулий рік.

Щодо капітальних видатків, то їх питому вагу в порівнянні з поточними видатками незначна, але також зазнавала змін: за період 2020-2021 зріст становив 1.49%, а вже у 2022 році відбулося різке скорочення на 5.72%.

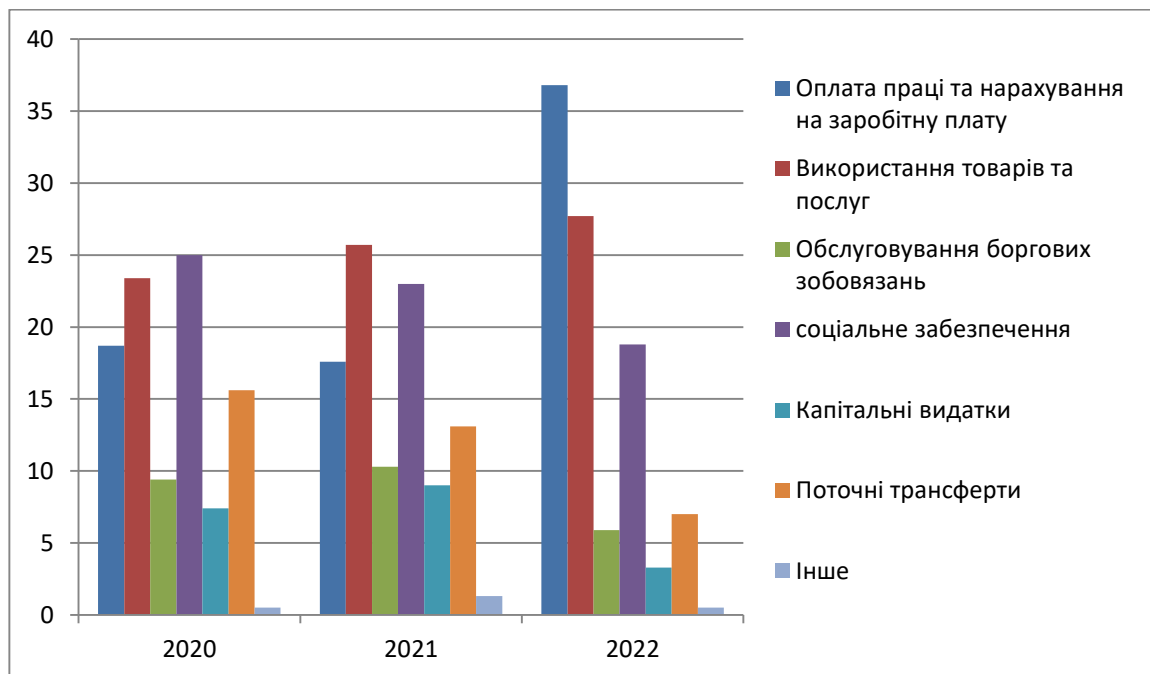

Рисунок 5.2.- Структура видатків Державного бюджету України за економічною класифікацією за статтями видатків.

Проаналізувавши рисунок 5.2. спостерігаємо, що у 2022 році значно виросли видатки за статтею «Оплата праці та нарахування на заробітну плату» в порівнянні з 2020 та 2021 роками.

Стаття «Використання товарів та послуг» має тенденцію до поступового зросту. А натомість, видатки на соціальне забезпечення за аналізований період мали характер до зниження. Як і поточні трансферти, з 2020 по 2022 роки їх питома вага у структурі видатків лише знижувалась.

Ефективне виконання видатків передбачає раціональне розподіл коштів, контроль за їх використанням та орієнтацію на досягнення стратегічних цілей розвитку країни. Прозоре та відповідальне виконання доходів та видатків сприяє стабільності фінансової системи, економічному зростанню та поліпшенню якості життя населення.

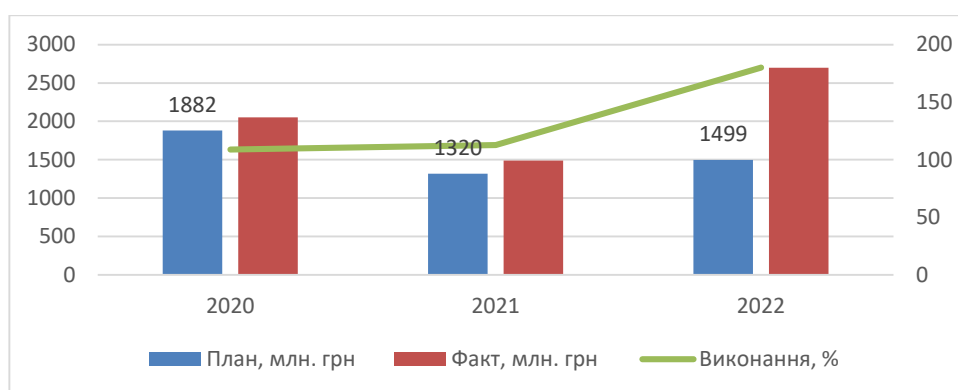

Рисунок 5.3 - Виконання видаткової частини Державного бюджету.

Проаналізувавши рис. 5.3., можна зробити висновок, що 2020 році бюджет був виконаний на 109% від планованих видатків. Це може свідчити про ефективне управління бюджетними ресурсами та можливе значення резерву, який може бути використаний у майбутньому.

У 2021 році бюджет був виконаний на 112.9% від планованих видатків. Це також свідчить про використання більшої кількості ресурсів, ніж планувалося. Причини можуть включати збільшення обсягу розходів на певні програми або проекти, неочікувані витрати або зміни в бюджетних пріоритетах.

У 2022 році бюджет був виконаний на 180.4% від планованих видатків. Це досить значне перевищення бюджетних витрат. Такий високий показник обумовлений вторгненням росії в Україну.

Загалом, через початок повномасштабної війни спостерігають різкі зміни у видатковій частині Державного бюджету. За період з 2020 по 2021 роки видатки бюджету мали тенденцію до поступового зростання, у тому числі на охорону здоров'я та соціальне забезпечення, через пандемію короно вірусу держава витрачала кошти на медичну сферу задля подолання хвороби.

Вже у 2022 році через війну більшість статей видатків зазнали значного скорочення, в тому числі видатки на освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення. Видатки на оборону стали найбільш пріоритетною статтею видатків, їх питому вага займає 42%.

Також можна відмітити, що у 2022 році значно підвищилися поточні видатки на оплату праці, в порівнянні з минулим роком їх питома вага виросла на 19.13%.

6. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Доходи та видатки державного бюджету є основою для виконання функцій владних інституцій у різних сферах. Вони забезпечують фінансування оборони і безпеки держави, забезпечують верховенство права та громадський порядок. Також вони сприяють наданню суспільних послуг і благ у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та інших. Ці доходи та видатки є важливими для забезпечення потреб суспільства та виконання функцій держави у важливих сферах життя громадян.

Війна росії проти України суттєво вплинула на бюджетний процес, зумовивши різке зниження доходів бюджету [6]. Це призвело до збільшення видатків на сферу національної оборони та безпеки, а також до забезпечення безперебійного фінансування соціальних гарантій для населення. В наукових та ділових колах існує розбіжність поглядів щодо подальших сценаріїв розроблення податкової політики. Деякі підтримують підвищення податкового навантаження, тоді як інші підкреслюють необхідність застосування таргетованих податкових пільг і зниження податкового навантаження на соціально значущі товари і послуги у воєнних умовах.

Масштабна міграція населення за кордон, зріст рівня безробіття, порушення економічних взаємовідносин, руйнування інфраструктури та виробничих потужностей, замороження інвестиційних проєктів, втрата запасів і обігових коштів, перетворення логістичних маршрутів і збільшення вартості логістики - це лише деякі прояви війни і її негативного впливу. Всі ці фактори суттєво вплинули на фінансову стабільність країни та ускладнили формування доходів бюджетів.

В контексті пошуку "додаткових" джерел бюджетних надходжень з метою збереження належного рівня бюджетної стійкості та фінансування критично необхідних видатків, в Україні активізується дискусія в професійних і наукових колах. Пропонуються різні сценарії, такі як часткове чи повне

повернення акцизного податку на пальне, підвищення ставок інших податків на споживання, збільшення військового збору тощо.

Воєнний стан вимагає особливого підходу до фінансування, оскільки воєнні витрати зазвичай є великими та необхідними для забезпечення обороноздатності країни [21]. Однак, це також може призвести до зниження ефективності системи державного фінансового регулювання економічного розвитку.

У контексті пошуку додаткових джерел доходів важко визначити один найбільш ефективний метод. Можуть бути застосовані різні підходи, такі як друк грошей, підвищення податків або запозичення у населення. Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки, і їх вибір залежить від конкретних умов та обставин.

Друк грошей може призвести до зростання інфляції та знецінення валюти, що може негативно позначитися на економіці. Підвищення податків може спричинити зниження споживчої активності та збільшення фіскального навантаження на платників. Запозичення у населення може викликати збільшення державного боргу та збільшення витрат на обслуговування цього боргу у майбутньому [7].

Оптимальним підходом може бути комбінація різних методів фінансування, з урахуванням конкретних умов та можливостей країни. Важливо забезпечити баланс між фінансуванням воєнних витрат та збереженням стабільності та економічного розвитку.

Належний баланс оподаткування є важливим аспектом забезпечення соціально-економічного розвитку. Надмірне фіскальне навантаження, яке включає високі податки та обов'язкові платежі, може призвести до зниження економічної активності та збільшення тіньового сегмента вітчизняної економіки. Це може стимулювати підприємства та громадян до ухилення від сплати податків та використання нелегальних схем. Оптимізація доходів державного бюджету повинна враховувати цей фактор та забезпечувати раціональну оподаткованість, сприяючи економічному розвитку, стимулюванню інвестицій та збереженню конкурентоспроможності.

Аналіз структури видатків Державного бюджету України 2022 року свідчить про значну частку видатків, яка припадає на оплату праці з нарахуваннями, ця частка становить 36,76% від загального обсягу видатків бюджету за період воєнних дій.

Таке збільшення частки видатків на оплату праці має позитивний вплив на формування доходів бюджету, оскільки сприяє збільшенню податкових надходжень, зокрема по податку на доходи фізичних осіб. Це може бути пов'язано зі зростанням обсягів грошового утримання військовослужбовців та чисельності мобілізованих військовослужбовців.

У період воєнного стану, держава повинна використовувати фіскальний регуляторний механізм, який включає зниження окремих податків та надання цільових податкових стимулів. Проте, варто зазначити, що ці стимули мають бути тимчасовими та спрямованими на підтримку реального сектора економіки та стимулювання економічного зростання.

Деякі загальні заходи фіскальної політики, які можуть впливати на формування бюджету країни в період воєнного стану, включають такі механізми підтримки:

- звільнення від сплати податків певних галузей економіки;
- податкові кредити для збереження робочих місць;
- податкові відрахування та покриття витрат на сплату відсотків за користування кредитом;
- підтримка з використанням гарантійних механізмів та субсидій;
- відстрочення або розстрочення податкових зобов'язань, включаючи ПДВ;
- скасування штрафних санкцій за порушення податкового законодавства для певних галузей та видів діяльності;
- податкові кредити по окремих витратах;
- відтермінування сплати наявного податкового боргу;
- - компенсація частини щомісячних витрат на виплату заробітної плати, включаючи пенсійні та страхові внески;
- - звільнення підприємств від сплати податку на майно;

– - призупинення процедури стягнення податкового боргу.

Для забезпечення економічного зростання в умовах воєнного стану, важливою складовою пакета фіскальних стимулів повинні стати заходи фінансової підтримки малого та середнього бізнесу. Наприклад, урядові гранти на виплату заробітної плати працівників, субсидії за умови найму нових працівників, компенсація відсотків по отриманих раніше кредитах, державні гарантії по кредитах, фінансова допомога самозайнятим особам, гранти на покриття лізингових і орендних витрат, мораторій на проведення заходів з податкового контролю, виплати при значному падінні виручки від реалізації товарів, робіт і послуг, виплати для недопущення банкрутства.

Враховуючи специфіку воєнного стану, ці заходи спрямовані на підтримку економіки та збереження робочих місць, що є важливим для стабілізації ситуації та забезпечення подальшого розвитку країни.

Отже, у контексті воєнного стану основними пріоритетами бюджету визначено підвищення обороноздатності держави та забезпечення соціальної стабільності в суспільстві. Ці пріоритети вимагають стійких надходжень до бюджету, щоб забезпечити потрібне фінансування.

На початковому етапі повномасштабної війни, держава запровадила ряд фіскальних стимулів з метою підтримки економіки та споживання. Проте, тривалість війни і значний зростання дефіциту бюджету призвели до підвищення фіскальної значущості податків і зборів. Це стало необхідним для забезпечення додаткових бюджетних доходів.

Застосування заходів фіскальної консолідації, тобто покрокового збільшення бюджетних доходів, є важливим для забезпечення стійкості бюджету в умовах воєнного стану. Це може включати перегляд ставок податків, збільшення податкових обов'язків та розширення податкової бази [13].

У контексті воєнного стану, важливо посилити якість координації бюджетно-податкової та монетарної політики. Це означає забезпечення взаємодії та вирішення взаємозалежних завдань між фіскальними та монетарними органами. Спрямування на досягнення макроекономічної

стабільності включає у себе управління грошово-кредитною політикою, контроль інфляції, забезпечення стійкості валюти та фінансової системи.

Особлива увага повинна бути приділена таким аспектам, як прозорість управління бюджетом, аналіз і контроль над використанням бюджетних коштів, ефективне планування та моніторинг бюджетних витрат. Це допоможе забезпечити ефективне використання ресурсів та уникнення корупції.

Узгоджена інституційна взаємодія між бюджетно-податковими та монетарними регуляторами є важливим елементом забезпечення стабільності і ефективності бюджетного процесу в умовах воєнного стану.

Після вторгнення на територію України та окупації частини її території зруйновано підприємства критичної та соціальної інфраструктури, а також було завдано значних пошкоджень житловому фонду. Це призвело до дисбалансів у формуванні дохідної частини бюджету.

Згідно з розрахунками, на сьогоднішній день економіка України функціонує на рівні приблизно 42% від довоєнного рівня [6]. Це свідчить про серйозні економічні труднощі, зокрема у зв'язку з втратами територій, знищенням інфраструктури та збитками виробничого потенціалу.

У таких умовах важливо вживати заходи для стимулювання економічного відновлення та залучення інвестицій. Доходна частина бюджету потребує ретельного аналізу та розробки стратегій залучення додаткових доходів, в тому числі через стимулювання бізнесу, підтримку експорту, розвиток інноваційного сектору, боротьбу з корупцією та укладення міжнародних угод.

У період війни особливу важливість набуває швидке реагування та прийняття оперативних рішень на всіх рівнях державної влади щодо змін до Закону про Державний бюджет України на 2022 рік [21]. Цей підхід необхідний для забезпечення функціонування фінансової системи та виконання її функцій, зокрема надання ресурсів Збройним силам України, правоохоронним органам, бюджетним організаціям та соціальним потребам.

У зв'язку з дисбалансом між доходами та видатками, уряд змушений переглядати видатки з позицій їх оптимізації. Ця політика є виправданою і

відповідає національним інтересам. Якщо вона в 2022 році мала дещо хаотичний характер і була обумовлена окупацією значної території, руйнацією економічної системи та різким скороченням доходів бюджету, то на сьогодні спостерігаються ознаки стабілізації.

У зв'язку з дефіцитом бюджету та нездатністю економіки та бізнесу забезпечити збільшення соціальних програм та доходів громадян, оптимізація витрат бюджету з позицій фінансування пріоритетів, що гарантують перемогу України, стає найважливішим завданням на сьогодні.

Варто зауважити, що витрати бюджету і їх структура в даний час прямо залежать від надходжень. Ми спостерігаємо значний розрив між видатками та доходами Державного бюджету України в 2022 році. Щоб покрити цей розрив, держава звернулася до кредитів, фінансової допомоги, грантів від країн, таких як США, Великобританія, міжнародних фінансових інститутів та інших країн-партнерів України.

Отже, умови війни визначають необхідність оптимізації видатків державного бюджету, з урахуванням пріоритетів загальнодержавного значення. У таких умовах основними завданнями є забезпечення потреб Збройних Сил України та оборонної промисловості, фінансування громадян, які безпосередньо постраждали внаслідок окупації та військової агресії, відновлення критичної інфраструктури та захищених статей бюджету.

Це означає, що при розподілі видатків державного бюджету важливо враховувати потреби, пов'язані з військовою обороною, реабілітацією постраждалих громадян, відновленням критичної інфраструктури та забезпеченням безпеки. Дані пріоритети мають відповідати загальнодержавним інтересам та забезпечувати функціонування країни в умовах воєнного конфлікту.

ВИСНОВКИ

Доходи та видатки державного бюджету є ключовими елементами фінансової системи країни. В умовах війни вони набувають особливого значення, оскільки потреби обороноздатності, допомога постраждалим громадянам та відновлення інфраструктури стають пріоритетними. Оптимізація видатків бюджету є необхідною для забезпечення функціонування країни та національних інтересів.

Пріоритети загальнодержавного значення, такі як фінансування Збройних Сил України, відновлення критичної інфраструктури та підтримка постраждалих громадян, мають бути забезпечені. Важливо забезпечити належне фінансування цих пріоритетів для зміцнення обороноздатності та відновлення країни після конфлікту.

Розрив між доходами та видатками державного бюджету потребує залучення зовнішніх джерел фінансування. Кредити, фінансова допомога та гранти від міжнародних фінансових інститутів та країн-партнерів стають необхідними для покриття цього розриву. Співпраця з міжнародними партнерами стає ключовою для забезпечення фінансової стабільності країни.

Оптимізація видатків бюджету має ґрунтуватися на принципах ефективного використання ресурсів та пріоритетів загальнодержавного значення. За таких умов оптимізація витрат бюджету є виправданою та відповідає національним інтересам.

Нинішня ситуація відображає ознаки стабілізації, проте виклики і недоліки. Необхідно продовжувати здійснювати реформи, спрямовані на покращення фіскальної спроможності, залучення інвестицій та розвиток економіки.

У підсумку, оптимізація доходів та видатків державного бюджету є невід'ємною частиною ефективного управління фінансовими ресурсами країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березюк І. М. Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та шляхи збільшення: 2020. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/12566>
2. Біла І. В. Доходи Державного бюджету України : 2021. URL: <http://local.lib/diploma/Biela.pdf>
3. Бюджетний кодекс України. Закон України № 3614-VI від 07.07.2011 URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
4. Ватаманюк-Зелінська У. З. Роль стратегічного планування видатків державного бюджету у забезпеченні соціально-економічного розвитку України. *Інноваційна економіка*. Науково-виробничий журнал. 2019. № 3–4 (79). С. 24–30.
5. Велкова А. К. Доходи державного бюджету, проблеми мобілізації та шляхи збільшення: 2018. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7531>
6. Видатки державного бюджету України. Сайт Міністерства фінансів. URL <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>
7. Гончарова Н. Шляхи оптимізації видатків та збільшення доходів державного бюджету. *Економічний часопис - 21*. 2008. № 7/8. С. 43–46.
8. Доходи державного бюджету України. Сайт Міністерства фінансів. URL <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>
9. Дем'янишин В. Податковий механізм формування доходів бюджету: концептуальні засади теорії та напрями модернізації. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 2.. 84-96.
10. Єфименко Т. І., Іванов Ю. Б., Карпова В.В. Податкові пільги в умовах воєнного стану: управління комплаєнс-ризиком. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 7–26

11. Західна О., Круглякова В., Бацман І. Формування дохідної частини державного бюджету України. *Молодий вчений*. 2021. № 10 (98). С. 131–136. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-30>.
12. Захожай К.В. Принципи побудови Державного бюджету України: процесно-системний підхід. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 47-54.
13. Захожай К.В. Роль, функції та завдання Державного бюджету України в сучасному суспільно-економічному просторі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 20. С. 15-22.
14. Ібрагімлі І. Е. О. Особливості формування державного бюджету в сучасних умовах : 2020. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/11968>
15. Кириленко О. П. Формування інституційного забезпечення прозорості бюджетного процесу в Україні. *Фінанси України*. 2017. № 8. С. 80-94.
16. Лободіна З. М. Боргові інструменти як джерело фінансування витрат держави. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. №11/3. С. 9-14.
17. Лютий І.О., Демиденко Л.М. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України. *Фінанси України*. 2006. № 10. С. 3-13.
18. Малишко В.В. Державний бюджет як інструмент регулювання економічного і соціального розвитку, С. 659-668.
19. Малишко В. В. Аналіз видатків державного бюджету України. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 29/1. С. 300–303.
20. Мельничук Н. Ю. Видатки Державного бюджету України: сутність та особливості управління. *Управління розвитком*. 2018. № 1 (191). С. 42–49.
21. Мотузка О. М. Статистичний аналіз доходів державного бюджету України. *Статистика України*. 2015. № 1 (68). С. 23–27.
22. Набока Т. С. Оптимізація структури видаткової частини бюджету. *Економіка України*. 2014. № 1 (626). С. 51–62.
23. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.
24. Пасічний М. Д. Пріоритети підвищення ефективності видатків бюджету. *Проблеми економіки*. 2018. № 3 (37). С. 201–209.

25. Потеряйло І.Ю. Зарубіжний досвід застосування програмно-цільового методу бюджетування на сучасному етапі в Україні. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2015. № 11. С. 331-337
26. Проць Н. В. Система видатків державного бюджету України: проблеми та необхідність оптимізації. *Фінансовий простір*. 2016 № 2 (22). С.61-68.
27. Радіонов Ю. Д. Державні фінанси у воєнний та поствоєнний періоди. *Фінанси України*. 2022. № 10. С. 44–65
28. Радіонов Ю. Д. Видатки бюджету у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку країни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 16, серп. С. 39–46.
29. Ситник М. Ю. Оптимізація структури видатків державного бюджету України :2019. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76227>
30. Ткач Є., Ткач О. Деякі аспекти ролі державного казначейства у формуванні та використанні коштів державного бюджету України. *Наукові записки*. 2005. № 14. С. 104-106.
31. Токарева К.О. Структура бюджету: фінансово-правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 213 с
32. Фетіщенко Є. М. Міжнародний досвід планування видатків державного бюджету та можливості його використання в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 16. С. 125–131.
33. Фетіщенко Є. М. Планування видатків державного бюджету: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія "Державне управління". 2016. № 2 (81). С. 84–92.
34. Фоменко В. К., Щегельська А. О. Міжнародні стандарти управління публічними коштами. Економіка, облік, фінанси та право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: міжнародна науково-практична конференція (Полтава, 28 жовтня 2020 року). Полтава. 2020. С. 130 –132

35. Фоменко В.К. Державний бюджет як інструмент соціально-економічного розвитку. Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці: IV Міжнародна науково-практична конференція. м. Дніпро: ДДАЕУ, 2021.